

Натисніть тут, щоб

КУПИТИ КНИГУ НА САЙТІ

або

замовляйте по телефону:

(0352) 28-74-89, 51-11-41

(067) 350-18-70

(066) 727-17-62

ОЛЕКСАНДРА ШУТКО

ХАТІДЖЕ ТУРХАН

Історичний роман

КОВИЛІ ВІТРИ НЕ СТРАШНІ

Книга перша

 **ТЕРНОПІЛЬ
БОГДАН**

Матір'ю одного з нащадків славнозвісної Роксолани стала інша українка з Поділля – Надія, яка в гаремі султана Ібрагіма Божевільного отримала ім'я Хатідже Турхан. Вона жила в буремні роки середини XVII століття, насичені повстаннями у провінціях Османської імперії, бунтами яничарів та крамарів у Константинополі, кривавими розправами, стратами й поваленням її чоловіка-султана. На долю Хатідже Турхан випало чимало випробувань та труднощів.

Але як дружина правителя, а згодом і регент малолітнього султана Мехмеда Четвертого, вона їх стійко переборювала.

За правління сина Хатідже українські козаки на чолі з Богданом Хмельницьким та Петром Дорошенком у боротьбі за єдину вільну Україну отримали османський протекторат та діяли спільно з яничарами і кримськотатарським військом проти польського й московського гніту.

На жаль, постать цієї українки-султани, на відміну від Роксолани, є маловідомою в Україні.

Кандидат мистецтвознавства, журналіст, автор науково-популярної книжки «Роксолана: міфи та реалії» (2015, вид. 2-ге 2016) Олександра Шутко на основі історичних фактів, архівних матеріалів та досліджень турецьких, американських і західноєвропейських учених написала про Хатідже Турхан роман, в якому реальними є не лише події та герої, а й навіть їхні діалоги, що дійшли до наших часів завдяки османським літописцям.

Охороняється законом про авторське право.

Жодна частина цього видання не може бути відтворена в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.

Навчальна книга – Богдан, просп. С. Бандери, 34а,
м. Тернопіль, 46002, тел./факс (0352)52-06-07; 52-19-66; 52-05-48
office@bohdan-books.com www.bohdan-books.com
Збут: (0352) 43-00-46, (067) 3504817
Книга поштою: тел.: (0352) 51-11-41, (067) 3501870,
mail@bohdan-books.com
тел.: (044) 296-89-56; (095) 808-32-79, nk-bogdan@ukr.net

*Присвячую моему чоловікові
Юрієві Шутку*

РОЗДІЛ І

УМУТ

І

Дорога була виснажливою, а зупинки на ночівлю – короткими, як червнева ніч. У брудних і тісних кімнатах, де її замикали для сну, Надійка мовчки плакала, пораним звір'ям зачאיвшись у темряві.

Та сьогодні все виглядало інакше. Не було брудних кімнат, заплетених павутиною кутків та нічних стогонів зморених подорожніх. Був небачений досі палац, од величі якого стрепенулося серце. «Хто живе в такій пишноті?» – подумала дівчинка. А тоді виявилось, що її ведуть саме до цього палацу.

Надійка опинилась у великій напівтемній кімнаті, з прохолодними на дотик стінами, що виблискували у мерехтінні свічок. Окрім неї, тут була сила-силенна людей.

Дівчат.

Гарних, білолицих, чорнобрових з довгим темним волоссям. Стільки вона ще ніколи не бачила.

Вони жваво перешітувалися, але як Надійка прислухалася, зрозуміти те було годі. Бо ж балакали чужою для неї мовою. Надійка уявила, який вигляд має серед цих темнооких красунь, які зрідка позирали на

новеньку. Маленька на зріст, худа, як тростина, бліда, з блакитними очима. Похнюпившись, вона тихенько стояла осторонь від цієї гомінкої компанії, перебираючи пальцями вузлик. У ньому заचाїлися коржик і сушені горіхи, які їй потай дала служниця в останньому нічному притулку. Хліб та горіхи просилися до рота, але Надійка не наважувалась їх дістати. Тут, серед цих дівчат, вона б спаленіла від сорому, якби це хтось помітив.

Знову навернулися непрошені сльози. «Татку, мамо, Йосипе...» – повторювала вона подумки, мов замовляння.

І було ще одне слово, котре навіть не наважувалася вимовляти.

Татари.

Вони прийшли, вузькоокі, чорнороті, жорстокі, як звірі, й відібрали її з маминих ніжних рук, від татового гучного сміху та м'яких кучериків малого братика, від запаху свіжоспеченого хліба – аромату їхнього дому.

Батьки були дуже далеко. Тепер їх, вважай, не було.

Світ став ворожим, як і велика напівтемна кімната, вщерть набита людьми, несхожими на неї. Геть не схожими на тих, які залишилися вдома, на рідній землі.

Неподалік зарипів дверний засув, умить перетворивши натовп смаглявих красунь на застиглу зграйку мовчазних, насторожених пташок. Тяжкі дерев'яні двері, всіяні сріблястими блискітками перламутру, розчинились, і до кімнати увійшло двоє чоловіків, чорних, наче тіні. З їхньою появою кімната теж немов потемнішала. Якби не розкішні шати та білі головні убори, ті чоловіки були б схожі на двох чортів, подумала дівчинка. Чи не про них торочив увесь час їхній панотець, страхаючи пеклом тих, хто не ходить до служби?

«А може, я вже в пеклі?» – мовила про себе Надійка.

Але наступної миті думки розлетілись, як наполохані горобці. Один із чортів – товстий і пихатий – гепнувши об підлогу палицею, почав щось шкабарчати. Дівчата, які доти сиділи на підлозі, встеленій м'якими килимами, миттєво підхопилися зі своїх місць та вишикувалися у ланцюжок. Зціпенівши від переляку, Надійка самотньо стояла в кутку, тримаючи у змокрілих руках вузлик з їжею. Чорт із палицею, обвівши дівчат поглядом, зиркнув у бік Надійки. Від страху дівчинці перехопило подих, вузлик затремтів. Товстун кивнув іншому, худішому, чортові, й той рушив прямо до Надійки.

Дівчинка мимоволі відступила кілька кроків назад. Чорна тінь виросла перед нею, затуливши своїм тілом у пишних чудернацьких одежах залишки світла. Чорт був огорнений незаними пахощами, терпкими й ледь солодкими, від яких у дівчинки запаморочилося в голові.

Він зашепотів і відразу став схожий на сича:

– Коркма!¹

Узявши її за маленьку холодну долоньку, потягнув за собою, примовляючи:

– Гіт, кизим! Чабук, чабук.²

Надійка хотіла опиратись, але ноги перетворилися на кисіль. Зі сплотнолим обличчям, вона ледве перебирала ними, доки її вели до темного чоловіка з палицею.

– Адин не?³ – запитав товстий.

Дівчинка розгублено мовчала, переводячи погляд з одного на іншого. Тоді прислужник товстого кивнув головою, і до Надійки без зайвих вагань наблизилася невисока рудоволоса дівчина.

¹ Не бійся!

² Іди, дочко! Мерщій, мерщій!

³ Як тебе звати?

– Как тебе звать-то? – кинула вона, співчутливо підтиснувши губи.

Руда була московиткою. Її мову Надійка впізнала. Це була мова вояків, які часом нишпорили в їхньому селі, шукаючи козаків.

Смагляві дівчата, котрі хвилину тому не звертали на Надійку уваги, почали з цікавістю зиркати в її бік.

– Надія, – відповіла дівчинка, проковтнувши клубок у горлі.

– Умут¹, – одразу ж переклала чортові московитка. – Аткуда ти?

– З України, – ледь чутно мовила Надійка. – З-під Хотина.

– Скільки тебе лет? – допит тривав.

– Два... дванадцять, – вона затнулася.

– І-і-і,² – смішно пропищав товстун. Він кивнув прислужникові, й той, узявши Надійку за руку, повів до інших дівчат, котрі вишикувалися перед ним у живий ланцюжок.

Щойно він залишив її в кінці вервечки, як у дверях зарепетували:

– Дестууур! Махпейкер Кьосем валіде-султан хазретлері.³

Наступної миті усі присутні, як за командою, схилили голови. Надійка перелякано роззиралася навколо.

¹ Надія.

² Добре.

³ Увага! Її величність валіде-султан Махпейкер Кьосем! (ім'я Махпейкер означає «схожа на місяць», Кьосем – «лідер, ватажок», валіде – матір султана, найвищий жіночий титул в Османській імперії, султан – султана, султанша. У турецькій мові нема категорії роду, тож титул «султан» однаково вживають щодо і чоловіка-правителя, і жінок його родини: матері, сестер, дружин, доньок. Для розрізнення, якщо мова про чоловіка, титул стоїть перед іменем (наприклад, султан Сулейман), якщо ж про жінку – після імені (Хюррем-султан).

– Пригнися! – прошепотіла руда, вщипнувши її за лікоть.

У залі почулися легкі жіночі кроки, м'які, немов ступала кішка. За ними тягнувся шлейф тонких солодких пахощів.

Надійчині думки розвіялись, як дим, бо просто перед її ногами майнуло й застигло блискуче, гаптоване золотом вбрання, з-під якого виднілися білосніжні тонкі шаровари.

«Що за чудернацький козак?» – мимоволі всміхнувшись, подумала дівчинка. Наступної миті чийсь випещені, ніжні пальці торкнулись її підборіддя й лагідно змусили підвести голову.

Надійка зустрілася поглядом з красивими чорними очима, що зазирали ніби прямо в душу. Знітившись, дівчинка опустила погляд. Надійчине обличчя пильно розглядала гордовита красуня. Вона була старшого віку, з пишним темним волоссям, на якому виблискувала самоцвітами коштовна корона. Довга граційна шия оповита намистом із перлів і осяйних каменів. Але навіть їхній блиск не міг дорівнятися до вогників у її оксамитових, як ніч, очах.

Надійка, немов її причарували, не могла відвести погляду від красуні. Напевне, то була сама цариця.

– Ваша величносте, ця дівчинка – русинка. Подарунок відданого вам паші Кьор Сулеймана, який купив її в одного із санджакбеїв Дунаю, – пошепки переклала дівчинці руда московитка те, що темношкірий товстун говорив Махпейкер Кьосем.

– Мила дівчинка, – відповіла валіде-султан. – Білолиця, з оксамитовими віями навколо блакитних очей, – простягнувши руку, Махпейкер Кьосем торкнулася Надійчиної голови. – Світле волосся, м'яке, мов шовк...

Валіде-султан промовляла голосом ніжним, солодким, як пахощі, що її огортали.

Ж.Б. Ван Мур. «Головний чорношкірий євнух гарему»

- Незірвана квітка султанського саду, краса якої лише починає розцвітати...
- Її звати Умут, – додав євнух.
- Отже, будемо сподіватися, що вона виправдає наші надії, – стиха засміялася, немов розсипавши кришта-

леві дзвіночки, Махпейкер Кьосем. – Але нехай ще під-росте.

Валіде-султан озирнулася до молодої, привабливої жінки:

– Дону, Атіке, візьми її собі в служниці. Нехай трохи поживе в тебе у палаці, вивчить гарні манери і навчиться нашої мови та релігії. Адже ти маєш хист до виховання й необхідні знання. А там, як буде воля Аллаха, побачимо її серед улюблениць мого сина, султана Мурада.

– Як накажете, моя мудра та передбачлива валіде, – відповіла, кланяючись, молода пані. Вона зиркнула дівчинці в очі й несподівано звернулася до неї знайомою мовою.

– Ходімо, дитинко, додому.

Очима нарозхрист Надійка вдивлялася у молоду жінку. Ні, не додому, гірко подумала. Опустивши голову, дівчинка поволі побрела за молодою красунею. Стиснула руки в кулаки, щоб не розплакатись, і лише тепер помітила, що вузлик із хлібом та горіхами кудись подівся. Озирнувшись, Надійка побачила його в кутку. Він сиротливо лежав на кам'яній підлозі, покинутий назавжди, як і все її колишнє життя.

II

Запружений двома гнідими кобилами повіз виїхав за межі палацу. Як велика скриня з коштовностями, він дбайливо dopravляв до місця призначення султану Атіке. Поруч наїжаченим будячком сиділа Надійка, боючись поворухнутися.

Сонячний теплий день закрадався досередини крізь різьблені ґратки, але красуня горнулася в покривало, гаптоване пишними візерунками. Обличчя вона прикривала прозорою хусткою. Навколо Атіке купчилися

маленькі, обтягнуті багряним оксамитом з тонкою вишивкою подушки. Час до часу пані визирала з-за фіранок, розглядаючи на вулиці людей. Вираз її обличчя був байдужим, але незлим, і це трохи заспокоювало Надійку.

Дівчинка зі спраглою цікавістю роздивлялася незнайомку, доки та не помічала цього. Одного разу Надійка не встигла вчасно відвести очі й була зненацька захоплена оксамитовим поглядом. Знітившись, почервоніла й опустила голову. Пані усміхнулася.

Повіз зупинився навпроти огорожі, за якою височів білий будинок з різьбленими віконницями й тягнулися в небо стрункі кипариси.

– Гельдік¹, – сказала жінка і, вийшовши на вулицю, поманила Надійку тонким пальцем.

Назустріч пані вибігла зграйка служниць. Убрані не так пишно, як господиня, вони, одначе, нагадували барвистий квітник. Чемно схиливши голови, жінки слухали м'який голос своєї пані. Цей мед, зрозуміла з подивом дівчинка, віддавав накази служницям. Бо вже наступної миті вони підхопили Надійку і зсадили з повоза на землю. Вона навіть не встигла злякатись. А далі лякатися було ніколи.

Дівчинку повели через пишний сад до ошатного будинку. Надійка чула, як десь попереду ніжно дзюркоче вода, і невдовзі вперше в житті побачила водограй. Вона роззиралася, намагаючись охопити, затримати в погляді струменисту красу, але темні двері будинку прочинились, і на поріг вийшла літня жінка. У неї були світлі очі й кругле, ледь засмагле обличчя, сповнене гідністю. Пильно подивившись на дівчинку, жінка взяла її за руку й повела досередини.

¹ Приїхали.

Вони увійшли до просторої прохолодної зали. Її пишні оздоби яскравими спалахами пролітали в Надійчиній голові. Але страх і розгубленість, що накривали дівчинку новою хвилею, не дали їм там затриматися. Вони гнали образи геть, як вітер жене вихололою землею осінні листя. Цієї миті Надійка не змогла б описати, що бачила навколо, навіть за десять вузликів із хлібом та горіхами.

– Хош гел'дініз, гюнешчїім¹, – привітно сказала літня пані. Надійка розгублено підвела очі на колись гарне, але вже зів'яле обличчя. Стіна незнайомих слів знову стояла між нею й цим чужим світом. Але наступної миті той мур утрете за день дав тріщину.

– Яке ж янголятко... – усміхнулася літня пані, й Надійка стрепенулася, бо ці слова прозвучали українською.

– Хош гел'дініз, гюнешчїім, – повторила жінка. – Ласкаво просимо, моє сонечко!

На очі дівчинці знову навернулися сльози, хоча ще у дорозі, в одному з темних кутків тих нічних пристановищ, вона зареклася плакати на людях. Але було у цій літній жінці, в її таких рідних словах щось тепле й щире. І від того ставало невимовно гірко, бо ж тута за домом прокидалася з новою силою.

– Не плач, не плач, маленька, – жінка заходила за споккоювати дівчинку. – Ну ж бо, годі! Годі! – її теплі долоні ніжно торкнулися мокрих дитячих щік. – Усі ми тут пережили те саме. Заспокойся й намагайся якнайшвидше пристосуватися до нового життя. Тепер ми – твоя родина, – показуючи на служниць, сказала вона.

Коли схлипування нещасної стихли, жінка підвела Надійчине підборіддя, обтерла її мокрі щоки хусткою й змусила подивитися собі в очі.

¹ Ласкаво просимо, моє сонечко.

– Мене звати Еміне. Повтори!
– Еміне... Яке гарне ім'я, – сказала дівчинка.
– Молодець! – усміхнулася Еміне й відпустила її. – У твоєму віці я була Ольгою й жила біля Львова. А зараз – тут, у Константинополі¹. Допомагаю сестрі султана Мурада.

Якусь мить Надійка осмислювала цю дивовижну інформацію. Знала, що чимало її земляків потрапляли в ясир. Тепер і вона стала полонянкою. А ось побачила на власні очі ще одну українку, яка прожила на чужині вже багато років. Як їй велося тут? Але потім думки заполонила наступна порція незвичної інформації.

– Сестрі султана? – здивувалася Надійка.

– Так! Нашу пані звати Берназ Атіке, – відповіла Еміне й додала вже суворіше: – Будеш вірно служити їй – зможеш прожити спокійне, безтурботне життя.

Надійчині очі уп'ялися в долівку.

– Прожити як полонянка? – прошепотіла.

– Як маленька рабіня, котра є власністю родини султана, – холодним голосом уточнила Еміне. Але відразу ж пом'якшала й додала веселіше: – Та якщо будеш дбайливо виконувати всі її вимоги й старанно вчитися, зможеш не лише визволитися з пут рабства, а й вийти заміж за якогось багатого пашу. Тож надалі не плач і починай призвичаюватися. Гаразд? – уже цілком веселим голосом порадила вона. Але Надійка їй не відповіла. Вона досі дивилася в підлогу.

Утім, наступної миті якась думка таки виринула з тієї каламуті, що оповивала її мозок.

– А ви теж знаєте султана? – злетіло з уст дівчинки, перш ніж вона встигла подумати. Надійка знітилася, зрозумівши, що бовкнула зайве. Але Еміне несподівано кивнула:

¹ Тодішня назва Стамбула.

– Так, бо була годувальницею Атіке й стала для неї другою матір'ю. Але годі вже нам базікати, – вона заплескала в долоні, підкликаючи служниць. – Нас обох чекає важлива справа!

Що то за важлива справа, Надійка дізналася дуже швидко й заледве не вмерла зі сорому. Дівчинку завели до невеликої кімнати з лавками й наказали роздягнутися.

Надійка не хотіла. Вона не давалася, із усіх сил тримаючи одяг, доки служниці смикали його з різних боків.

– Відчепіться від мене! Ідіть геть! – кричала вона, але її не слухали та й не розуміли.

– Скидай уже це лахміття! – не витримавши, гримнула Еміне. – Його давно треба викинути. А тебе, замазуру, доведеться днів зо три відмивати від бруду.

Надійка почервоніла, мимоволі зиркнула на свої не дуже чисті нігті (мама за такі дала б прочухана!) і – здалася.

Полегшено зітхнувши, служниці забрали її одяг. Лишилася тільки стара сорочка, що вірно служила дівчинці всю довгу дорогу, але потім і вона безшумно впала додолу. Одна з дівчат підбрала гору мотлоху і, бридливо тримаючи його на витягнутих руках, понесла з кімнати.

Надійка стояла голісінька, кутаючись у довге світле волосся й проводжаючи поглядом свої бідолашні речі – останнє, що залишилося від її дому. Тепер і це в неї відібрали.

– Взуйся, – Ольга-Еміне вказала на дерев'яне взуття. Дівчинка втупилася в досі не бачене. Таких черевиків вона навіть не уявляла. З різьбленим візерунком, без закаблуків, лиш із широкою перетинкою спереду, взуття мало по два підбори відразу – під п'яткою та під носком.

– Хутчіше! – поквапила Ольга-Еміне.

Ж.Е. Ліотар. «Османська жінка та рабня у хамамі»

Надійка злякалася, що впаде, взувши такі одоробла. Вона обережно встромила ноги в дивні черевики й одразу ж стала на півголови вищою.

Дівчинку загорнули в м'який рушник і підвели до міцних дверей. Ідучи, вона смішно дріботіла ніжками: цок-цок-цок!

Двері прочинилися, й за ними Надійка побачила простору кімнату з білого мармуру. Пара огорнула її густою поволокою. Десь у глибині кімнати дзюрчала вода.

– У хамамі, – повчально заговорила Еміне, – тіло очищається від бруду, а голова від поганих думок.

Щойно Надійка замислилися, від яких поганих думок її слід очиститись, як зненацька їй на голову вихлюпнули повний казан теплої води. Від несподіванки дівчинка зойкнула, а служниці поруч тихо засміялися. Не давши оговтатись, її облили ще раз, але вже холодною водою, від якої аж забриніло у вухах.

Доки дівчинка протирала очі, хтось підхопив її і переніс до великого білого каменя. Там на неї знову полилися струмені теплої водички. Одна з жінок почала терти Надійчине тіло чимось шорстким. Було трішки лоскотно, але приємно. Чи не вперше за останні місяці Надійка мимоволі засміялася. Жінки навколо заусміхались у відповідь. Тіло дівчинки огорнула пухнаста піна, руками й ногами розлилася така приємна втома, що навіть не хотілося розплющувати очі.

Підвестися з місця Надійку змусили нові потоки теплої води і вправні руки, які перекинули її розімліле тіло на спину. Дівчинка розплющила очі й ледь не зомліла, побачивши перед собою дебелу чорношкіру жінку.

– Не бійся, – почувла вона голос Ольги-Еміне. – Це наша банщиця й цілителька Зейнеб. Вона з Каїра.

Дівчинка вже не мала сил ні лякатися, ні про щось розпитувати. Тілом знову розливалася солодка млість, якій неможливо було опиратись. І тоді вперше за довгі місяці сліз і тривожних ночей вона провалилась у по-справжньому глибокий сон...

Отямилася Надійка в іншій кімнаті. Тут уже не було пари й дзюрчання води. Крізь ґратчасті віконця вгорі лилися сонячні промені, наповнюючи простір золота-

вим світлом. Дівчинку загорнули в накидку з червоною вишивкою й торочками, і це вбрання мимоволі нагадало їй про мамині рушники.

Десь поряд лунала тиха тужлива пісня. Її безкінечна мелодія була ніби вітром, що линув над безкраїми степами, хвилюючи високу траву-ковилу, зеленими гірськими хребтами, темними лісами та бурхливими річками, котрі Надійка бачила дорогою сюди. Співала молода чорнява служниця. Вона кінчиками пальців торкалася струн інструмента, що трохи нагадував кобзу сліпих кобзарів.

Надійка згадала, як разом із татом-ковалем їздила базарювати до Хотина. Йосипа тоді залишили вдома, бо був ще дуже маленький. У Хотині дівчинка вперше побачила сліпого чоловіка, який своїм співом зібрав навколо себе чималий натовп. Усі слухали пісень, що зринали з уст сивочолого кобзаря. Він співав про славні походи козаків, про страшну долю українських бранок і бранців. Надійка стояла й уявляла, як хижі нападники беруть їх із Йосипом у полон, але вона обдурює їх та втікає, рятуючи малого брата, а тоді приїздить козак і карають усіх лиходіїв на горло. Один з них, гарний молодий джура, підсаджує її з братиком на вороного коня й відвозить до мами з татом.

Згадавши цю свою дитячу вигадку, Надійка гірко всміхнулася. Потрапивши у полон, вона була лише безпорадною билинкою, яку підхопив і поніс невідомо куди потік лихої долі, й не було ні шансу на втечу, ні джури-рятівника. Тільки думка про те, що мама з татом і малий Йосип лишилися там, живі, не давала розірватися їй серцю.

– Ти прокинулася, Умут? – запитала Еміне. Вона була серед жінок, які в таких самих рушниках із торочками відпочивали в глибині кімнати. Млосно розкинувшись

на лавах, вони попивали з чаш і тихо перемовлялися під звуки музики.

Еміне зробила Зейнеб знак рукою, і поруч з дівчиною на маленькому круглому столикові миттю постав кухлик темного узвару.

– Це шуруп¹. Пий, Умут! Він збадьорить тебе, – наполягла Еміне. – Бо ти зовсім квола.

Пити дівчинці не хотілося, її від слабкості й втоми сильно хилило на сон.

– Давай, підводься, треба тебе як слід причесати, – не вгамовувалась Еміне, знімаючи намотаний на голову дівчинки рушник. З-під нього вислизнули золотисті хвилі м'якого, як весняна травиця, волосся. Поки Еміне чесала дівчинці коси, ті поволі висихали. Служниці зітхали від захвату, дивлячись на золотоплин, що огортав дівчинку.

– А тепер ходімо поглянути на твоє нове вбрання, – задоволено додала Еміне й повела дівчинку до виходу.

Старша служниця відвела Надійку до іншої кімнати й заходилася біля одягу. Її змусили надягти чудернацькі білі шаровари, легкі, як пух. Тоді Еміне натягнула на дівчинку тонку білу сорочку до колін. На сорочку вдягнули багряну камізельку з поворозочками, на ноги – м'які оксамитові капці із задертими догори носиками, а на голову – кумедну шапочку з блискучим дріб'язком, схожим чи то на монетки, чи то на дзвіночки – Надійка ніяк не могла роздивитися, бо ж Еміне крутила її на всі боки.

Нарешті жінка підштовхнула до великого дзеркала, оповитого різьбленою дерев'яною рамою. Надійка охнула. З люстра на неї дивилася справжнісінька туркеня. І лише золотаве волосся, заплетене у дві довгі коси, та

¹ Щось на кшталт сиропу, коли фрукти та ягоди зварено з великою кількістю цукру. Якщо шуруп розбавити водою, вийде шербет.

великі блакитні очі, блиск яких дивовижно підкреслили сонячні промені, що просочувалися крізь дерев'яні ґратки на вікнах, виказували її українське походження.

– Як же тобі личить, кушчуум¹, – сплеснула в долоні Еміне.

«От би побачила мене в такому вбранні Наталочка... Уявляю, як би вона з мене реготала!» – Згадавши про подругу, Надійка засяяла світлою усмішкою.

– Бачу, Умут, тобі подобається. Деїль мі?²

Надійка кивнула «дзвінкою» голівкою. В душі у неї все бриніло від сміху з цього несподіваного перевтілення. Утім, дивний одяг був зручним та приємним до тіла. Тому, смиренно підперезавшись врученою квітчастою хустиною, дівчинка покійно попрямувала за Еміне до жінок, які так само вже вбрались у схожий одяг. Побачивши її, вони схвально закивали головами, прикрашеними квітами й рожевими стрічками:

– Чок гюзель! Чок гюзель!³

Служниці розсілися навколо маленьких круглих столиків. На них подали їжу на блискучих тарелях. До такої ж компанії молодих жінок підсадили й Надійку.

Жінки сиділи на великих твердих подушках, розкиданих на підлозі. Хоч як дівчинка намагалася вмотитися на них, їй ніяк не вдавалося підібгати під себе ноги. Вони стирчали з-під столика, як вуха в зайця. Це втішало молодих жінок, але Надійці було не до їхніх жартиків. Її вабили смачні запахи, що линули зі столу.

– Поїш, Умут, чорби⁴. Вона заспокоїть шлунок, – наполягала Еміне, підсовуючи до дівчинки жовту юшку. – А потім скуштуй плов. Це – найсмачніша наша страва.

¹ Моя пташечко.

² Чи не так?

³ Дуже гарно!

⁴ Турецький густий суп.